

EVROPSKÁ
KOMISE

VYSOKÝ PŘEDSTAVITEL
UNIE PRO ZAHRANIČNÍ
VĚCI A BEZPEČNOSTNÍ
POLITIKU

V Bruselu dne 25.3.2020
JOIN(2020) 5 final

SPOLEČNÉ SDĚLENÍ EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ

Akční plán EU pro lidská práva a demokracii na období 2020–2024

1. Úvod

Evropská unie (EU) je založena na silném závazku prosazovat a chránit lidská práva, demokracii a právní stát. To představuje střed jejích činností, a to jak interně, tak i ve vztahu k jiným zemím a regionům. V souladu se strategickou agendou pro období 2019–2024 přijatou Evropskou radou a politickými pokyny pro Evropskou komisi pro období 2019–2024 má EU strategický zájem na prosazování svého **globálního vedoucího postavení** v oblasti lidských práv a demokracie, a to s cílem přinést hmatatelný užitek lidem na celém světě. Mnoho již bylo vykonáno. Od přijetí strategického rámce EU pro lidská práva a demokracii v roce 2012¹, prvních dvou akčních plánů EU pro lidská práva a demokracii (2012–2014 a 2015–2019)², jmenování prvního zvláštního zástupce EU pro lidská práva v roce 2012 a závěrů Rady o demokracii z roku 2019³ je EU koordinovanější, aktivnější, viditelnější a účinnější, pokud jde o její angažovanost ve třetích zemích a ve vztahu k nim, a také se více angažuje na mnohostranné úrovni.

V měnící se geopolitické situaci zůstává EU silným obhájcem lidských práv a demokracie. Nové geopolitické spory pouze zdůrazňují její roli spolehlivého a stabilního partnera a zastávce mnohostranného řádu založeného na pravidlech. Celkový obraz v souvislosti s lidskými právy a demokracií je smíšený: ačkoli bylo dosaženo významných pokroků, je třeba zabývat se tlaky namířenými proti univerzálnosti a nedělitelnosti lidských práv a ústupem demokracie. V oblasti technologií se posunujeme k novému paradigmatu, v němž jsou lidské schopnosti stále více zdokonalovány pomocí strojů. V popředí stojí nové technologie (zejména umělá inteligence), které představují příležitosti i hrozby. Lidská práva jsou zároveň v čím dál vyšší míře propojena s celosvětovými výzvami v oblasti životního prostředí, jako je změna klimatu. Je proto načase, aby EU předložila **novou geopolitickou agendu pro lidská práva a demokracii**.

V návaznosti na akční plán EU pro lidská práva a demokracii na období 2015–2019 je důležité převést dlouhodobý závazek EU v oblasti lidských práv a demokracie do obnovené operační agendy. Toto sdělení má za cíl předložit nový akční plán pro lidská práva a demokracii. Stanoví ambice a priority v této oblasti vnějších vztahů na příštích 5 let a přispěje k dosažení **silnějšího postavení Evropy ve světě**. Tento akční plán je jedinečný, jelikož se jedná o jediný nástroj svého druhu, jehož cílem je na světové scéně podporovat agendu založenou na hodnotách.

Toto společné sdělení navrhuje:

- posílit **vedoucí postavení EU** v oblasti podpory a ochrany lidských práv a demokracie na celém světě,
- stanovit **ambice** EU, určit **priority** a zaměřit se na **provádění**, a to s ohledem na měnící se geopolitickou situaci, digitální transformaci, výzvy v oblasti životního prostředí a na změnu klimatu,
- maximalizovat úlohu EU na globální scéně rozšířením **souboru nástrojů pro lidská práva**, jeho klíčových nástrojů a politik a
- podporovat **jednotnou a koordinovaně jednající EU** prosazováním účinnějších a soudržnějších postupů.

Současně s tímto sdělením a v souladu s čl. 22 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii (SEU) předkládají Komise a vysoký představitel Radě společný návrh, aby Rada doporučila Evropské radě přijmout rozhodnutí, kterým by byly sdělení a akční plán přijaty jako rozhodnutí Evropské rady o strategických zájmech a cílech Unie ve smyslu čl. 22 odst. 1 SEU. Toto rozhodnutí Evropské rady by Radě umožnilo přijmout pro akční plán konkrétní prováděcí opatření podle čl. 31 odst. 2 SEU.

¹ https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/131181.pdf

² https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu_action_plan_on_human_rights_and_democracy_en_0.pdf

³ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12836-2019-INIT/cs/pdf>

2. ZVĚTŠUJÍCÍ SE VÝZVY V OBLASTI LIDSKÝCH PRÁV A DEMOKRACIE: VOLÁNÍ PO VEDOUCÍM POSTAVENÍ EU

Během posledních let EU jednala strategičtěji a účinněji využila svou politickou váhu i soubor nástrojů pro lidská práva, aby řešila porušování lidských práv a podpořila demokratické, odolné a mírumilovné společnosti. Přispěla k dosažení **významného pokroku** v zemích a regionech, kde byla lidská práva pod tlakem, a to prostřednictvím inovativní spolupráce a investic do hospodářských a sociálních práv, jakož i silné politické a finanční podpory na ochranu a posílení postavení obránců lidských práv, občanské společnosti a aktérů z oblasti médií. Na fórech o lidských právech v rámci Organizace spojených národů (OSN) plnila EU vedoucí úlohu při prosazování rezolucí týkajících se konkrétních zemí a tematických iniciativ, a to vytvářením tematických, meziregionálních koalic, např. s Organizací islámské spolupráce. Díky meziregionální iniciativě „Good Human Rights Stories“ (Pozitivní příběhy o lidských právech) se EU dostala na čelní místo, pokud jde o úsilí o vylepšení obrazu lidských práv propagováním úspěšných příběhů.

Rozsáhlé výzvy však přetrvávají. Lidská práva a demokracie jsou v mnoha zemích po celém světě pod těžkým tlakem. Stále více ohrožovány jsou rovněž základní svobody, jako je svoboda projevu nebo shromažďování a svoboda médií. Dopady **systematického úsilí o oslabení právního státu, omezení občanského a politického prostoru** a oslabení **mnohostranného řádu založeného na pravidlech** byly umocněny ustoupením některých tradičních partnerů EU od aktivního podporování a obrany lidských práv a demokratických hodnot. Dokladem toho je několik trendů včetně následujících:

- zmenšující se prostor pro občanskou společnost,
- oslabování právního státu,
- narůstající hrozby v oblasti integrity voleb a demokratických procesů,
- rostoucí zastrašování novinářů a narůstající hrozby pro nezávislá média,
- rostoucí násilí a zastrašování obránců lidských práv (v uplynulých třech letech bylo nahlášeno více než 2 600 útoků),
- rozsáhlá beztrestnost v případech porušování lidských práv a útoků na úlohu Mezinárodního trestního soudu,
- porušování mezinárodního humanitárního práva v ozbrojených konfliktech, a to včetně konfliktů v Sýrii, Jemenu a Jižním Súdánu,
- narůstající odpor vůči právům žen a rovnosti žen a mužů a
- přetrvávající zneužívání v oblasti práce, a to včetně dětské práce.

Nové bezprostřední příležitosti a výzvy přináší **přechod do digitálního věku**. Digitální technologie mohou lidská práva a demokratizaci posunout vpřed, jelikož usnadňují účast veřejnosti, zvyšují odpovědnost vlády tím, že umožňují monitorovat a dokumentovat porušování a zneužívání, podporují vznikající on-line aktivismus, povědomí a přístup ke vzdělávání a k informacím a dále umožňují hospodářské a sociální začleňování a přístup ke kvalitním veřejným službám. Zároveň však mohou také vést k neoprávněnému a nezákonnému omezování pohybu a projevu. Platformy sociálních médií jsou používány k šíření cílených dezinformací a nenávistných projevů, které často porušují soukromí a ohrožují demokracii a lidská práva. Zneužívání nových technologií, včetně umělé inteligence (UI), s sebou nese riziko zvýšeného monitorování, kontroly a represí. V některých zemích je hromadný dozor nad občany realitou. Data a algoritmy mohou být použity k vědomé či nevědomé diskriminaci jednotlivců a skupin, čímž dochází k upevňování společenských předsudků.

Další klíčová transformace je poháněna celosvětovými výzvami v oblasti životního prostředí, jako jsou například zhoršování životního prostředí, znečištění a **změna klimatu**. Souvislost mezi těmito

výzvami a lidskými právy je čím dál jasnější. O slovo se hlásí mladí lidé. Občanská společnost a obránci lidských práv v oblasti životního prostředí plní klíčovou úlohu tím, že upozorňují na porušování lidských práv a vyžadují přijetí opatření na ochranu planety a jejího klimatu. Klíčovým cílem, který překračuje tradiční hranice mezi hospodářstvím a bezpečností a mezi vnitřními vnějšími rozměry politiky, je budování udržitelné budoucnosti šetrné k životnímu prostředí. Negativní dopady zhoršování životního prostředí a změny klimatu představují hrozbu pro celou řadu práv – práva na zdraví, potraviny, vodu, všeobecné vzdělání, a dokonce i práva na samotný život – a mohou výzvy v této oblasti znásobit.

Zároveň došlo k prohloubení konfliktů a ke vzniku nových nebezpečí. Konflikty a nestabilita ohrožují životy milionů lidí na celém světě a celosvětově jsou v současnosti zaznamenány vůbec nejvyšší počty vysídlených osob. Nejlepším způsobem, jak předejít tomu, aby se společnost ocitla v krizi, je investovat do lidských práv, demokracie a právního státu. Je třeba, aby lidská práva a demokracie zaujaly čelní místo v úsilí EU v oblasti předcházení konfliktům a řešení krizí. Krizové situace představují obzvláštní výzvu pro účinné uplatňování a ochranu lidských práv a ohrožují fungování našich demokracií. Příklady, jako je vypuknutí pandemie COVID-19, ukazují, že jsou naprosto nezbytná jak koordinovaná opatření na celosvětové úrovni, tak i solidarita.

To znamená, že je třeba se včas angažovat v boji proti porušování lidských práv i v podpoře demokracie, a to mimo jiné prostřednictvím mediace a předcházení volebnímu násilí. Opětovné zaměření na lidská práva a demokracii zvýší **odolnost státu a společnosti**. Bezpečnost bude lépe zajištěna tehdy, budou-li zaručena občanská a politická práva, jakož i práva hospodářská, sociální a kulturní. Bez lidských práv pro všechny neexistuje udržitelná bezpečnost. V tomto směru je klíčové zajistit odpovědnost a bojovat proti beztrestnosti.

Agenda OSN pro udržitelný rozvoj 2030 a cíle udržitelného rozvoje představují výjimečnou příležitost zajistit, aby se závazek prosazovat začleňování promítl do podpory lidských práv a demokracie po celém světě. Závazek „**nikoho neopomíjet**“ vyzývá k posílení lidských práv pro všechny, a to bez jakékoli diskriminace. Výzvy nikdy nebyly větší než v době rostoucí **nerovnosti**, kdy se hospodářské rozdíly stávají politicky zakořeněnými a rozdělují společnost.

3. DALŠÍ POSTUP: NOVÝ AKČNÍ PLÁN EU PRO LIDSKÁ PRÁVA A DEMOKRACII

Nový akční plán stanoví ambice EU a stanovuje prioritní akce v oblasti pěti provázaných a vzájemně se posilujících **směrů činnosti**:

- I. ochrana a posilování postavení jednotlivců;
- II. budování odolné, inkluzivní a demokratické společnosti;
- III. podpora globálního systému lidských práv a demokracie;
- IV. nové technologie: využívání příležitostí a řešení výzev a
- V. dosahování výsledků prostřednictvím spolupráce.

Těchto pět směrů činnosti bude rozvinuto v novém akčním plánu, aby byl zajištěn strategický, zastřešující směr. Akční plán stanoví rámec, který delegacím a úřadům EU, jakož i velvyslanectvím členských států umožní určit konkrétní operativní opatření **na úrovni jednotlivých zemí, regionů a na mnohostranné úrovni** s ohledem na místní podmínky a specifika.

Za účelem naplnění těchto pěti nových směrů činnosti EU využije **širokou škálu politik a nástrojů**, které má k dispozici, aby podpořila a ochránila lidská práva, demokracii a právní stát. Patří mezi ně veřejná diplomacie a komunikační kampaně, prohlášení EU, jakož i tematické rezoluce a rezoluce týkající se jednotlivých zemí na mnohostranných fórech o lidských právech. Zahrnují rovněž diskrétnější diplomatické nástroje, jako například demarše, politické dialogy, pravidelné dialogy o lidských právech a dialog o odvětvové politice. Během let se ukázalo, že klíčovým nástrojem pro

prosazování agendy EU v oblasti lidských práv jakožto součásti jejích širších politických vztahů jsou dialogy o lidských právech navazované s čím dál větším počtem zemí.

V tomto novém světě je komunikace o lidských právech velmi důležitá. Ačkoli je stále nutné ohrazovat se proti porušování lidských práv, zásadní význam má rovněž kladný obraz lidských práv. V polarizovaném informačním prostředí, kde čím dál významnější úlohu plní sociální média, tento úkol vyžaduje konsolidované úsilí.

Nový akční plán využije **příležitostí nabízených novým víceletým finančním rámcem (VFR)**, zejména větší flexibility k zajištění soudržnosti mezi spoluprací v jednotlivých zemích a podporou pro organizace zabývající se lidskými právy a občanskou společností. Na náhlé zlepšení či zhoršení lidských práv a demokracie by EU měla reagovat přiměřeně a vyvážit svou podporu pro vládní instituce a občanskou společnost.

Co je důležité: akční plán bude usilovat o posílení **soudržnosti a o překonání hranic mezi oblastmi vnitřních i vnější politik**. EU zvýší úsilí o začlenění ochrany lidských práv, demokracie a právního státu do všech oblastí vnější činnosti. Budou posíleny například synergie mezi obchodní politikou a politikou v oblasti lidských práv, přičemž se bude vycházet z činností vykonaných v rámci opatření EU týkajících se obchodních preferencí. Lidská práva budou začleněna rovněž do vnitřních politik, zejména do prioritních oblastí v rámci Zelené dohody (jako je například životní prostředí), jakož i do oblastí migrace a bezpečnosti, přičemž přístup k rozvoji založený na lidských právech bude rozšířen do dalších oblastí vnější politiky.

EU bude usilovat o to, aby se stala **rychlejším a účinnějším aktérem** v oblasti lidských práv na úrovni jednotlivých zemí tam, kde je to nejdůležitější. Nový akční plán bude usilovat o posílení postavení aktérů pohybujících se v daném prostředí. V této souvislosti hrají zásadní roli, jež se bude dále vyvíjet, vedoucí představitelé delegací EU jakožto aktéři, kteří prosazování lidských práv a demokracie podporují a umožňují. Klíčovým partnerem pro dosažení udržitelné změny a pro monitorování a přezkum pokroku zůstává občanská společnost.

Účinné provádění akčního plánu bude vyžadovat **jednotnější přístup**, a to i ze strany členských států, což zajistí větší soudržnost i dopad zapojení EU na všech úrovních a napříč všemi nástroji a politikami. Zvláštní zástupce EU pro lidská práva zůstane v souladu se svým mandátem klíčovým politickým aktérem a bude plnit klíčovou úlohu v dynamickém provádění akčního plánu v zájmu dosažení udržitelného pokroku.